

Іменний код французької революції у драматичному діалозі Лесі Українки «Три хвилини»

Дискурс Французької революції так чи інакше присутній у різножанровому доробку Лесі Українки, зокрема в епістолярій, публіцистичних працях тощо. Найбільш виразно цю тему сконцентровано у драматичному діалозі «Три хвилини». У творі письменниця використовує історичний конфлікт між монтаньярами та жирондистами як художній інструмент розкриття філософського вибору індивідууму між життям і смертю, вагання особистості в епіцентрі бурхливих суспільних подій. Невеликий за обсягом текст охоплює розлогу систему культурних кодів, провідне місце у якій займає іменний складник. Метою дослідження є всебічний аналіз іменного коду в драматичному діалозі «Три хвилини», що дозволить глибше розкрити авторську концепцію твору. Важливо, що головні персонажі – репрезентанти двох ворогуючих партій – постають у тексті без імен й описів. У такій ситуації означниками їхніх характерів є предметний світ, топоси, мова тощо. У палких діалогах зустрічаємо чимало покликань на історичні постаті, що допомагають розкрити контroversійність революційної ситуації у Франції. Зокрема, у статті виокремлено щонайменше три типи іменного коду в творі. По-перше, давньоримський, що переважно побудовано на апелюванні до історії конфлікту між Цезарем і Брутом. Його використано для розкриття концепції жертвної смерті, що увічніює ідею, омиту кров'ю. Згадка низки жіночий імен з історії Давнього Риму та їх логічне поєднання з харизматичною постаттю Французької революції – мадам Ролан – активізує феміністичний дискурс у тексті. По-друге, біблійний іменний код, що передовсім реалізовано непрямою згадкою апостола Петра й служить розгортанню ідеї неминучої дифузії ідеї у процесі передачі її нащадкам. По-третє, розлого представлено історичні постаті Франції. Ця категорія персонажів якнайвиразніше демонструє авторську деструкцію історичної ієрархії: уникання одіозних учасників революції та концентрація на маргінесах. Іменний код у драматичному діалозі представлений численними антропосимволами, що дозволяють увиразнити світоглядні координати головних персонажів, компенсуючи їхню безіменність.

Ключові слова: іменний код, Леся Українка, антропосимвол, Французька революція.

Вступ

Леся Українка з юних літ завоювала репутацію винятково освіченої людини, відкритої до інших культур та надбань представників різних країн. Серед країн, які так чи так постійно перебували в полі зору письменниці, важливе місце належить Франції. І хоч її особисті життєві дороги минули цю країну, вона багато важила для дядька і авторитетного вчителя письменниці – Михайла Драгоманова: французька земля для нього стала тимчасовим притулком після вигнання з України. Як стверджує Ольга Мазяр, «французька тема в житті і творчості Лесі Українки дозволяє їй визначити національну ідентичність, переосмислити інший культурний досвід» (Мазяр, 2013: 185).

Відомо, що Леся Українка читала французькою мовою не тільки художні твори, але й наукові, публіцистичні, орієнтувалася у французькій пресі. Завдяки цьому досвіду в Лесі Українки сформувався образ Франції як країни, котра зіграла виключну роль в історичному процесі, а її революційні традиції надихали всі нації у боротьбі за національне та соціальне визволення. Зрада цим традиціям викликала у Лесі Українки гостру реакцію, бажання нагадати сучасникам про минулі звитяги і жертви революційно налаштованого французького народу. Леся Українка особливо болісно зреагувала на факт «профанації поезії і хисту», дізнавшись, що 1896 р. російського царя Миколу II після так званої Ходинської трагедії вітали французькі митці у колишній резиденції французьких королів. Авторку обурювала безпринципність, яка здавалась неприпустимою в «місті-царевбивці, кожний камінь якого кричить: “Геть тиранію!”» (Українка, 2021: 7, 402).

Апеляція до досвіду французької революції посідає важливе місце у праці Лесі Українки «Замітки з приводу статті “Політика і етика”», у якій засвідчено контroversійне тлумачення письменницею знаменитих революційних подій. Авторка відмежовується від політичних гасел, їхньої однозначності, а наполегливо шукає етичну істину у формах протистояння тиранії. Поштовхи для міркувань над історичним феноменом французької революції давала також багата лектура письменниці. Є підстави вважати, що Леся Українка була ознайомлена з багатотомними працями «Французька революція» англійського історика Карлайля Томаса (Українка, 2021: 7, 228). Художній образ революційної Франції склався у неї завдяки прочитанню численних літературних творів, що порушували складні питання, які не вкладалися в межі захоплення/розчарування.

1905 р. в імперській Росії спалахнули масові протести проти нестерпного деспотизму. Попри дивовижну для Лесі Українки тогочасну гармонію її «музи з громадським настроєм» поступово вона знову повертається до наскрізних для її творчості проблем моралі у кризові моменти історії. Відтак драматичний діалог «Три хвилини», вперше надрукований в літературно-науковому місячнику «Нова громада» (1906), значною мірою слід вважати рефлексією Лесі Українки над революційними подіями нового часу, багато в чому суголосними з перипетіями Французької революції 1789–1799 р.

Зважаючи на важливість системи імен у драматичному діалозі «Три хвилини», метою статті є всебічний аналіз іменного коду, за допомогою якого письменниця реалізує історіософську концепцію визначного історичного явища у художньому тексті.

В аспекті локального іменного надтексту науковці лише зрідка оцінювали твір Лесі Українки. Серед останніх студій заслуговують уваги такі статті Михайла Кудрявцева «Одержимість чи... конформізм?: (До ідейної проблематики драматичного етюду Лесі Українки “Три хвилини”» (Кудрявцев, 2000), Олега Багана «Художня історіософія Лесі Українки: волюнтаристсько-іраціоналістський дискурс (на матеріалі діалогу “Три хвилини”» (Баган, 2001), Наталії Малютіної «Філософія часу в екзистенційному просторі драматичного діалогу Лесі Українки “Три хвилини”» (Малютіна, 2001), Марії Моклиці «Жанротвірна функція агону в драматургії Лесі Українки» (Моклиця, 2013), Світлани Кочерги Кочерга С. «Паризький текст у творчості Лесі Українки» (Кочерга, 2014) та ін. Тлумачення оригінальності драматичного діалогу Лесі Українки та онтологічних питаннях, порушених авторкою, неможливе без цілеспрямованого дослідження семантики парадигми його символів, зокрема сенсів іменного коду. У цьому аспекті варто насамперед виокремити статтю Оксани Кузьми «Екзистенційна проблематика драматичного діалогу Лесі Українки “Три хвилини”», у якій вона, розглядаючи специфіку твору з філософським змістом, звертає увагу на атрибутику доби, смислове навантаження містких знаків (Кузьма, 2012). Дослідниця підкреслює важливість іменних кодів у тексті, адже кожен з персонажів є репрезентантом суспільно-політичної ситуації, що склалась у Франції. Своєю чергою Віктор Мержвинський наголошує на тяжінні до деперсоналізації Лесі Українки (що переконливо ілюструють головні персонажі «Трьох хвилин»), та водночас стверджує, що «ім'я в системі

поетики драматургії авторки – завжди щось більше, ніж просте найменування, це своєрідна сакральна субстанція, яка виражає ідею...» (Мержвинський, 2007: 35). Осмислення конфігурації низки імен діячів французької революції передбачає міждисциплінарний підхід до вивчення тексту, залучення розмаїтих оцінок ролі особистості в історичних перипетіях.

Теоретичний базис

З висоти часу будь-яке грандіозне явище, що вплинуло на хід історії, завше викликає конфлікти інтерпретацій. Свого часу Умберто Еко писав: «...Історія, що ми читаємо, є дещо непевне. Якщо двоє письменників розповідають нам про одну і ту саму битву, розбіжності такі помітні, що ми навіть можемо гадати, що йдеться про дві різні битви» (Еко, 2016: 297). Питання взаємин жирондистів і монтаньярів є так само неоднозначним, оскільки навіть незаперечні відомості та факти можна трактувати по-різному. Як відомо, провідна роль в Конвенті належала республіканським «партіям», між якими розгорталась гострі принципи дискусії. Жирондисти відстоювали інтереси провінційних еліт півдня Франції, які були невдоволені диктатом Парижу, засуджували маховик покарання смертю ще на початку його розгойдування. Натомість ліве крило Конвенту, монтаньяри, були апологетами радикальних політичних методів. У жовтні 1792 р. з Якобінського клубу були виключені жирондисти, і керманічами народної стихії стали монтаньяри. Незабаром Конвент проголосував за арешт 29 впливових жирондистів, і, власне, цей пік протистояння став історичним тлом для зображення у творі Лесі Українки агону представників різних світоглядних орієнтирів. Головним засобом утримання влади для якобінців став терор, який сприяв поглибленню філософських розмислів інтелектуалів про цінність людського життя, долі ідей, що не втрачають своєї актуальності досі і були близькими для Лесі Українки як мислителя і мисткині. Дослідники зазвичай вбачають конфлікт «Трьох хвилин» у двох стратегіях розвитку революційних подій – мирному і кривавому. Але авторка порушує ще гостріші проблеми загальнолюдського значення – вибору індивідууму між життям і смертю, вагання особистості в епіцентрі бурхливих суспільних подій, провини і самодостатності тощо.

Речниками монтаньярів і жирондистів, безперечно, були відомі й популярні політики, однак для Лесі Українки призначення

літератури аж ніяк не сконцентрованою на ілюстративності історії. Письменниці важило говорити про вічні питання, вести діалог з внутрішнім «я», що стає особливо інтенсивним на кульмінаційних хвилях суспільного поступу. Герої «Трьох хвилин», означені як репрезентанти двох ворогуючих партій, не мають імен, портретів, кожного з них доречно окреслити як «лінгвістичне тіло», тобто мислителя, мовця, відтак «за таких обставин формальне підґрунтя для суб'єктивності необхідно шукати у <...> певному типі лінгвістичної детермінації суб'єктних знаків...» (Штейнбук, 2009: 33).

Саме тому її герої – два безіменні опоненти, однак система аргументів обох ряснить іменами знакових постатей, кожне з яких викликає шлейф асоціацій та алузій, що закріпились за ними упродовж тривалого осмислення поворотної точки в історії людства поколіннями нащадків.

Історичні постаті приречені ставати з часом місткими символами, емблемами доби, відомими для широкого загалу, але водночас тільки-но фахівці намагаються всебічно вивчити та проаналізувати відомості про них, і зазвичай їх очікують суперечливі твердження. Переважно відомих актантів історії згадують для конкретизації певного явища або абстрактної ідеї, які вони символізують. У результаті таких настанов відбувається міфологізація низки постатей, їх спрощення, стереотипізація. До таких людей-символів слід віднести низку персонажів-фантомів, яких задіює Леся Українка у структурі «Трьох хвилин». Для художника апеляція до антропосимволів є засобом репрезентувати координати думки героя, його світоглядні горизонти досвіду. Разом із тим авторське образотворення та хронотоп дає можливість вибудувати ієрархію його індивідуальних характеристик історичного явища, його багатолітності, за допомогою якої констатувати сукупність інтенцій, які, з погляду письменника, стали рушійними для звитяг і трагедій у вирі непересічних подій. Саме таким текстом слід вважати драматичну поему «Три хвилини», яка безпосередньо відображає ракурс візії Французької революції Лесею Українкою, що базувався на вироблених нею аксіологічних засадах.

Виклад основного матеріалу

Культурні коди Французької революції повсякчас активно використовувались у спілкуванні сім'ї Косачів та колі товаришів письменниці. Зокрема, 1890 р. у віршованому листі Михайлові

Косачу «жірондистами» Леся Українка називає членів гуртка «Плеяди». Невипадково криптонім авторки Н. С. Ж. розшифровують як «Наша Славна Жирондистка». Свою реакцію на суцільні метаморфози революційного часу і відлуння в ньому минулого досвіду, що зумовлювало масштабну оптику довкілля, Леся Українка передає з бунтівного Петербургу в жовтні 1905 р. у листі сестрі Ользі та М. Кривинюкові «Живеш наче в романі романтичної школи: кругом контрасти, антитези, неможливості, трагедії, комедії, трагікомедії, хаос і серед нього якісь героїчні сцени та фігури немов з античної драми <...> Бувають моменти, коли тратиш почуття дійсності: то якось зовсім не почуваш, що живеш в революції (вдумайтесь в значення сих слів), то знов день і ніч в голові тріщать сухі перебої сальв “усмирителів” і здається, неначе весь світ поділився на взаєможерні партії» (Українка, 2021: 13, 414). Враження і роздуми над реальними подіями своєї доби актуалізували в уяві Лесі Українки образ Французької революції, який вона розгорнула в драматичному діалозі «Три хвилини».

Вже в першому відгуку на твір, що належить Іванові Франкові, має місце нарікання на герметичність тексту, оскільки «під назвами політичних партій (жірондист і монтаньяр) авторка силкується змалювати контраст суперечних світоглядів, та той контраст не виявляється ясно...» (Франко, 2010: 54,710). У постреволюційний період закономірним стає тенденційне прочитання тексту, його вульгаризація під впливом пафосу Скажімо, А. Музичка зіставляє конфлікт жирондистів та монтаньярів безпосередньо з «незгодами між більшовиками та меншовиками Р.С.Д.Р.П.» [С. 74]. Натомість Д. Донцов у статті «Сила крові (“Три хвилини” Лесі Українки)» робить акцент на націософській ідеї твору. Ширші масштаби філософського задуму Лесі Українки стали очевидними лише на зламі ХХ та ХХІ ст. Як зазначає Марія Моклиця, цей твір був призначений насамперед «для заглиблення у суть глобальної суперечності, знову і знову актуальної, дотичної до кожної небайдужої особистості» (Моклиця, 2013: 122).

Драматичний діалог починається посеред палкої дискусії. Письменниця не вводить читача у контекст і не описує персонажів, натомість оперує культурними кодами, щоб розкрити їхню образну сутність. Виразним тут постає давньоримський іменний код, що дозволяє окреслити ідейний конфлікт. Образи Цезаря і Брута як

уособлення влади та опозиції, тиранії та підступності сприяють окресленню політичних перипетії революційної Франції. Жонглювання іменами давньоримських державних діячів унеможливорює проводити прямі історичні паралелі. Утім, важливою в ідейному та сюжетному аспекті є констатація: *«Кров Цезаря проливши, Брут обмив // усе болото цезарських тріумфів»* (Українка, 2021: 1, 218). Слова Жірондіста стають осяянням для Монтаньяра, саме у цей момент у нього зароджується план розправи над суперником шляхом не страти, а безчестя, аби позбавити його шансу жертвовно загинути, увічливши ідею. Оксана Кузьма слушно стверджує, що «культурна опозиція “Цезар – Брут” має в тексті декілька функцій», з котрих найважливішими є увиразнення ідеологічних протиріч, трактування героїзму, контроверсійності зради (Кузьма, 2017: 193). Водночас вона наголошує на циклічності історичного розвитку, адже «дві антиномії – ідея республіки (“Брути”) та ідея монархії (“Цезарі”) – циклічно взаємозамінюються і взаємопороджують одна одну» (Баган, 2001:13).

У тюрмі Монтаньяр також активізує давньоримську історію згадкою про Лукрецію та Віргінію – двох жінок різного соціального стану, міфологізована доля яких видається багато в чому спільною:

Я думаю, що з ласки гільйотини
madame Роллан ще попаде в пречисті,
незгірш від тих Лукрецій та Віргіній,
що теж хто зна, чим за життя були... (Українка, 2021: 1, 226).

Згвалтована сином царя Секстом Тарквінієм матрона Лукреція покінчила життя самогубством, що стало приводом для заколоту, зміни влади і політичної системи. Віргінія, донька центуріона, вбита привселюдно власним батьком задля порятунку від зазіхань вельможі, що так само спровокувало повстання та владний переворот. Скепсис Монтаньяра щодо цих жінок є спробою очорнити свою сучасницю Манон Жанну Ролан де Ла Платьер, одну з найвпливовіших жирондисток, яка була організаторкою знаменитих салонів, де збирались провідні діячі революції як жирондистського, так і якобінського крила. Як стверджував Альфонс де Ламартін в *«Історії Жирондистів»*: «На початку всіх великих починань завжди стоїть жінка; необхідною вона була і для зачину Французької революції. Можна сказати, що ця філософія знайшла цю жінку в мадам Ролан» (Lamartine, 1847). Була заарештована і страчена на гільйотині,

ставши першою жертвою терору. Згадка про неї у творі актуалізує феміністичний дискурс, а водночас є своєрідним конструктором образу Жірондіста. Як і персонаж Лесі Українки, мадам Ролан під час перебування в тюрмі Консьєржері писала мемуари «Звернення до неупереджених нащадків» («Appel à l'impartiale postérité»), назва яких суголосна із заповітом Жірондіста у «Трьох хвиликах»: «Я пишу // свій заповіт нащадкам по ідеї» (Українка, 2021: 1, 220).

Звісно, в емоційному випаді Монтаньяра ключовим є чергове проговорення концепції, що ідея стає сакральною завдяки гільйотині. Проте не менш важливим є авторський задум за допомогою цього історичного трикутника сконденсовано проілюструвати роль жінки в історії та її перетворення з об'єкта в суб'єкт.

Апеляція до Святого Письма є ще одним вектором актуалізації іменного коду. Зокрема в одному з фрагментів Монтаньяр міркує над процесом передачі духовних цінностей між поколіннями, наголошуючи, що на певному етапі неодмінно з'являється інтенція володарювати. Герой ілюструє своє твердження розлогою метафорою, у якій апелює до історичної пам'ятки:

Як думаєш, се ж може бути, що з тіла
апостола Петра зросло колись
те дерево, з якого трон вигідний
для папи римського майстрі зробили? (Українка, 2021: 1, 222).

Йдеться про Катедру Св. Петра, скульптурної композиції в соборі Св. Петра у Ватикані, створеної Дж. Лоренцо Берніні. Бронзова з позолотою споруда уміщує дерев'яний трон самого Апостола.

Закономірно, що найбільш масштабно представлені персоналії доби Французької революції. Окрім уже згадуваної madam Ролан, згадується ім'я Дюпена – вочевидь, йдеться про Шарля Дюпена, французького математика й економіста. У короткому фрагменті одного з монологів Монтаньяра Леся Українка містко передає драматичні події Французької революції за допомогою обігування імені Людовіка XVI (Луї Капет, Бурбон). Страта французького короля як простого громадянина символічно нівелювала як його особисті соціальні привілеї, так і впливовість цілої династії Бурбонів. Зухвалість розправи – вперше монарха піддали гільйотуванню – спричинила низку повстань у Бретані і Вандеї, про що також

мимохить згадує Монтаньяр. Образ короля вчергове актуалізує код Цезаря та архетип крові, щоб унаочнити механізм міфворення:

Здери порфіру з Цезаря – він раптом
звичайним, голим чоловіком стане,
накинй порфіру крові на Бурбона,
і не один повірить, що то Цезарь... (Українка, 2021: 1, 227).

Насичені іменами стратні списки, що під час революції публікувалися у спеціальному бюлетені. Жірондіст отримує примірник від Монтаньяра і поспіхом зачитує імена, серед яких Лафарій, Лаграк, ймовірно, вигадані авторкою, та цілком реальне – Лавуаз'є. Останнє викликає у в'язня шок, адже це знакова постать тодішнього культурно-суспільного та наукового життя Франції. Славетний реформатор в галузі хімії, фізики, сільського господарства, Лавуаз'є активно співпрацював із королівським урядом, що сприяло фінансуванню його затратних експериментів та дослідів. Це стало приводом для його страти як одного з трьох десятків відкупників податків. Реабілітований посмертно Лавуаз'є став символом варварства яacobinців.

У діалозі «Три хвилини» Монтаньяр використовує ім'я вченого, щоб унаочнити хисткість переконань Жірондіста:

В чім тут нещастя,
для тих, що вірять вічності ідеї?
Хіба ж не все одно, в котору скриню
з кісток та м'яса перейде ідея (Українка, 2021: 1, 224).

Саме вістка про смерть Лавуаз'є стає вирішальним чинником у зміні ціннісної траєкторії Жірондіста: від «ідея – вічна» до «людина теніальна єсть той фокус, // в який збирається її проміння, // розсіяне по частках межі нами» (Українка, 2021: 1, 224).

Згущенню атмосфери катування й страт під час революції слугує неодноразове згадування Самсона (багряноперстого Самсона). Йдеться про Шарля Анрі Сансона, ката часів французької революції, який виконував найбільш резонансні страти. В історії зберігся харизматичний образ «гідної людини», як його названо в «Есеях про ранній період Французької революції» Вілсона Кроукера, із «шляхетними рисами і з милим та лагідним виразом обличчя» (Croker, 1857: 571). За іронією долі свою посаду Шарль Сансон успадкував від предків, що служили катами при дворі Бурбонів. Звідси, вочевидь, легендарне ввічливе поводження із

засудженими. У мистецтві та літературі ім'я Сансона отримало популярність завдяки виходу в 1830 р. «Спогадів Сансона» («Les Mémoires de Sanson») – літературної містифікації, чиє авторство приписується О. де Бальзаку і Л.-Ф. Леритьє. Літературний ореол цього образу підкріплений у «Трьох хвиликах» містким порівнянням ката з редактором:

Який в тім глузд, що голову його,
начиння геніальне, кат Самсон
«до коша» кинув, як шпурля редактор
бездарний твір якогось там писаки? (Українка, 2021: 1, 229).

Загалом очевидною є літературна природа драматичного діалогу «Три хвилики», що, зокрема реалізовано на метафоричному, персонажному рівнях і потребує подальшого дослідження, як і розшифрування кодів тексту.

Новизна запропонованого дослідження полягає у сфокусованому аналізі іменного коду в складній семіотичній системі драматичного діалогу «Три хвилики». Вперше на прикладі одного тексту доведено призначення мережі імен, які виконують різноаспектні функції та презентують певні ідеї та сенси, що є об'єктом художнього осмислення авторки. Наголошено на специфіці ускладненої конфігурації антропосимволів, притаманній Лесі Українці, що переконливо засвідчує тяжіння письменниці до деструкції історичного міфу.

Висновки

У доробку Лесі Українки різнопланово реалізовано дискурс Французької революції 1789–1799 рр., підживлений інтенсивною лектурою письменниці. У художньому світі драматичного діалогу «Три хвилики» ця тема стала плідним підґрунтям для актуалізації філософської та морально-етичної проблематики. Властива Лесі Українці образна ошадливість сприяла конденсованості іменного коду в творі. За його допомогою письменниця окреслює протиріччя конкретного історичного періоду, але водночас оприявнює закономірності онтологічного ідейно-матеріалістичного конфлікту. Структура іменного коду в творі Лесі Українки відзначається багатошаровістю. У ній можна виокремити такі вектори: давньоримський, християнський, власне французький. Виразною є авторська деструкція історичної ієрархії: у творі відсутні згадки одіозних Дантона або Робесп'єра, натомість наскрізним постає образ

ката Сансона. Важливу роль відіграє гендерний іменний маркер, що відбиває становлення суб'єктності жінки у політичному дискурсі. Ідейний зміст твору традиційно для творчого почерку Лесі Українки виходить за межі заявленого хронотопу, синтезуючи філософсько-онтологічну проблематику зі специфічною атмосферою конкретного історичного моменту. Механізмом такого синтезу якнайвиразніше виступають численні алюзії на історичні постаті різних епох. Таким чином, насиченість іменного коду вповні компенсує безіменність персонажів, чия узагальнена сутність набуває більш чітких контурів.

Література

- Баган, О. (2001). Художня історіософія Лесі Українки: волюнтаристсько-іраціоналістський дискурс (на матеріалі діалогу «Три хвилини»). *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*, 2001, 7, 12–14.
- Еко, У. (2016). *Острів напередодні*. Харків: Фоліо.
- Кочерга, С. (2014). Паризький текст у творчості Лесі Українки. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*. 19, С. 70–75.
- Кудрявцев, М. (2000) Одержимість чи... конформізм? : До ідейної проблематики драматичного етюдю Лесі Українки «Три хвилини». Українська мова та література, 8, 9.
- Кузьма, О. (2017). Екзистенційна проблематика драматичного діалогу Лесі Українки «Три хвилини». *Текст. Контекст. Інтертекст*, 1, 189–198.
- Мазяр, О. (2013). Етнообраз Франції в епістолярній та критичній спадщині Лесі Українки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія філологічна*, 185–187.
- Мержвинський, В. (2007). Поетика заголовків драматичних творів Лесі Українки. *Слово і Час*, 2, 32–40.
- Моклиця М. (2013). Жанротвірна функція агону в драматургії Лесі Українки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, серія: Філологія. Соціальні комунікації, 1(29), 119–124.
- Музичка, А. (1925). *Леся Українка. Її життя, громадська діяльність і поетична творчість*. Держ. вид. України.
- Українка, Леся. (2021). *Повне академічне зібрання творів* (Т. 1–14). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки.
- Франко, І. (2010). *Додаткові томи до зібрання творів у 50-и томах*. Київ: Наукова думка, 54, 693–711.
- Штейнбук, Ф. (2009). *Тілесність – мімезис – аналіз (Тілесно-міметичний аналіз художнього твору)*. Київ: Знання України.
- Croker, J. W. (1853). History of the guillotine. Revised from the '*Quarterly review*'. URL: <https://cutt.ly/9RM4DU5>.

De Lamartine, A. (1847). *Histoire des Girondins* (Vol. 1). F. Gaillardet. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/18094/pg18094-images.html>.

References

- Bahan, O. (2001). Khudozhnia istoriosofiia Lesi Ukrainky: voliuntarystsko-irrationalistskyi dyskurs (na materialy dialohu «Try khvylyny»). [Lesia Ukrainka's artistic historiography: voluntarist-irrationalist discourse (based on the dialogue *Three Minutes*)]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka*, 2001, 7, 12–14.
- Eko, U. (2016). *Ostriv naperedodni*. [The Island of the day before] Kharkiv: Folio.
- Kocherha, S. (2014). Paryzkyi tekst u tvorchosti Lesi Ukrainky [Parisian text in the works of Lesya Ukrainka]. *Naukovi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Literaturoznavstvo*. 19, S. 70–75.
- Kudriavtsev, M. (2000) Oderzhymist chy... konformizm? : Do ideinoi problematyky dramatychnoho etiudu Lesi Ukrainky “Try khvylyny” [Obsession or ... conformism? : On the ideological problems of Lesya Ukrainka's dramatic sketch *Three Minutes*]. *Ukrainska mova ta literatura*, 8, 9.
- Kuzma, O. (2017). Ekzystentsiina problematyka dramatychnoho dialohu Lesi Ukrainky «Try khvylyny» [Existential issues of Lesya Ukrainka's dramatic dialogue *Three Minutes*]. *Tekst. Kontekst. Intertekst*, 1, 189–198.
- Maziar, O. (2013). Etnoobraz Frantsii v epistoliarnii ta krytychnii spadshchyni Lesi Ukrainky [Ethnoimage of France in the epistolary and critical heritage of Lesya Ukrainka]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia», serii filolohichna*, 185–187.
- Merzhvynskyi, V. (2007). Poetyka zaholovkiv dramatychnykh tvoriv Lesi Ukrainky [Poetics of the titles of Lesya Ukrainka's dramatic works]. *Slovo i Chas*, 2, 32–40.
- Moklytsia M. (2013). Zhanrotvirna funktsiia ahonu v dramaturhii Lesi Ukrainky [The genre-creating function of agon in Lesya Ukrainka's drama]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu, serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsi*, 1(29), 119–124.
- Muzychka, A. (1925). *Lesia Ukrainka. Yii zhyttia, hromadska diialnist i poetychna tvorchiist*. Derzh. vyd. Ukrainy.
- Ukrainka, Lesia. (2021). *Povne akademichne zibrannia tvoriv (T. 1–14)* [Complete academic collection of works (Vol. 1–14)]. Lutsk: Volynskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky.
- Franko, I. (2010). *Dodatkovi tomy do zibrannia tvoriv u 50-y tomakh* [Additional volumes to the collection of works in 50 volumes]. Kyiv: Naukova dumka, 54, 693–711.
- Shteinbuk, F. (2009). *Tilesnist – mimezys – analiz (Tilesno-mimetychnyi analiz khudozhnoho tvoriv)* [Corporeality – mimesis - analysis (Body-mimetic analysis of a work of art)]. Kyiv: Znannia Ukrainy.

Oleksandra Visych. Name Code of the French Revolution in the Dramatic Dialogue *Three Minutes* by Lesya Ukrainka. The discourse of the French Revolution is somehow present in Lesya Ukrainka's multi-genre works, in particular in epistolary, journalistic works, etc. This theme is most clearly concentrated in the dramatic dialogue *Three Minutes*. The writer uses the historical conflict between the Montagnards and the Girondists as an artistic tool to reveal the philosophical choice of an individual between life and death, the hesitation of the individual at the epicenter of turbulent social events. The small text covers an extensive system of cultural codes, in which the leading place is occupied by the nominal component. The aim of the research is a comprehensive analysis of the name code in the dramatic dialogue *Three Minutes*, which will reveal the author's concept of the work. It is important that the main characters, who are the representatives of two warring parties, appear in the text without names and descriptions. In such a situation, the determinants of their characters are the material world, topos, language, and so on. In passionate dialogues we find many vocations to historical figures who help to reveal the controversy of the revolutionary situation in France. In particular, the article identifies at least three types of nominal code in the work. The first one is the ancient Roman, which is mainly based on appeals to the history of the conflict between Caesar and Brutus. It is used to reveal the concept of sacrificial death, which perpetuates the idea washed with blood. The mention of a number of female names in the history of ancient Rome and their logical combination with the charismatic figure of the French Revolution – Madame Roland – activates the feminist discourse in the text. Secondly, the biblical nominal code, which is primarily realized by the indirect mention of the Apostle Peter and serves to testify the inevitable diffusion of the idea in the process of passing it on to descendants. Third, the historical figures of France are presented in detail. This category of characters most clearly demonstrates the author's destruction of the historical hierarchy: the avoidance of odious participants in the revolution and concentration on the margins. The nominal code in the dramatic dialogue is represented by numerous anthropological symbol that allow to express the ideological coordinates of the main characters, compensating for their anonymity.

Keywords: name code, Lesya Ukrainka, anthropological symbol, French revolution.

Вісич Олександра Андріївна – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та літератури Національного університету «Острозька академія», <https://orcid.org/0000-0002-1706-1147>; oleksandra.visych@oa.edu.ua